

Marita Tiihonen

Yhdentymisen toiseksi viimeisellä portaalla

Viime syksystä lähtien Savon Sanomien toimituksessa on totuteltu uuteen partneriin. Jo aiemmin Keskisuomalainen Oyj:stä tuli Savon Mediat Oy:n enemmistöomistaja, mutta nyt on liki tullut myös sanomalehti Karjalainen. Uusien kumppanien kanssa on tekeillä monia uudistuksia, jotka kaikki tähtäävät entistä sujuvampaan juttuvaihtoon ja yhteistyön lisäämiseen. Tässä kirjoituksessa tarkastellaan yhteistyökuviota erityisesti Savon Sanomien näkökulmasta.

Karjalainen, Keskisuomalainen ja Savon Sanomat ovat käynnistäneet yhteisen ulkoasu-uudistuksen. Se valmistuu ensi syksynä. On mahdollista, että kolme lehteä ovat tulevaisuudessa rakennetta ja jopa otsikkofonttia myöten samanlaisia. Tätä perustellaan sillä, että yhteisen materiaalin tuottaminen ja siirto lehtien välillä olisi mahdollisimman joustavaa. Keskisuomalaisessa kassatun yhteisen teemasivun ei siis enää tarvitsisi ennen painokonetta käydä välttämättä lainkaan Savon Sanomien taittopöydässä.

Yhteistyörintama rakentaa myös yhteistä toimitusjärjestelmää. Savon Sanomat ottaa alkuvuodesta käyttöön yhteisen toimitusjärjestelmän Keskisuomalaisen kanssa. Siihen tulee mukaan myös Karjalainen. Doris-järjestelmästä rakennetaan kolmen lehden kesken läpinäkyvä. Savon Sanomien juttukorit avautuvat siis myös kumppanilehtien toimituksissa. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että aamulla toimitusten johto näkee kunkin lehden suunnittelukorit. Jos intressi on yhteinen, jaetaan töitä toimitusten välillä tai sitten valitaan valmiiden juttujen korista omille sivuille sopivaa tavaraa. Ilman suurta hälinää Savon Sanomien eri osastot ovat alkaneet vaihtaa juttuja Karjalaisen kanssa jo viime vuonna. Aiemmin yhteistyö on ollut tiivistä vain urheiluosastojen kesken.

Omistuksen ja tietotekniikan synergialaboratorio

Kolmen lehden yhdenmukaistamisen ja yhteistyön tiivistämisen voisi kuvitella olevan helppoa Savon Sanomien toimitukselle, koska se on ollut toistakymmentä vuotta jatkuvassa myllerryksessä. Myllerrys alkoi, kun Panostajaryhmään kuulunut Viestintäkehitys Oy Pasi Asikaisen johdolla aloitti 1988 nurkanvaltauksen ja lehden omistus siirtyi pois maakunnasta. Valtausta torjumaan perustettiin 11 lehtiyhtiön Pro Lehdistö, josta sikisi fuusiolla Savon Sanomat Oy vuonna 1991. Tappiollinen yhtiö terveytettiin tulokuntoon, ja vuonna 1996 sen emoyhtiöksi tuli Keski-Suomen Media Oy. Uuden yhtiön osakkaita olivat Keskisuomalainen, Sanoma Osakeyhtiö, Ilkka ja TS-yhtymä. Tämä oli lähtölaukaus Väli-Suomen sanomalehtien toimitukselliselle yhteistyölle. Savon Sanomista tuli maakunnallinen viestintäkonserni, joka osti pieksämäkeläisen Lehtisepät Oy:n. Samalla Keski-Suomen Media työnty iisalmelaiseen IS-Yhtymä Oy:öön. Syksyllä 1998 Savon Sanomista tuli Savon Mediat Oy ja siihen fuusioitiin IS-Yhtymä. Ennen vuosituhannen taitetta Keskisuomalainen meni pörssiin, ja syksyllä 2001 siitä tuli Savon Mediat Oy:n pääomistaja. Kesällä 2004 loputkin osakkeet ovat siirtymässä Keskisuomalainen Oyj:lle.

1990-luvun lopulla odotukset lehtien nettisivujen ja mobiiliviestinnän mahdollisuuksista kasvoivat. Savon Sanomissa satsattiin näihin maltillisesti. Toimituksen materiaalia siirrettiin nettiin sellaisenaan, kunnes 1998 perustettiin erillinen yhtiö, Uutispöytä. Se tuotti aluksi sähköutisia emoyhtiön omistamaan paikallisradioon ja verkkolehteen. Kun radio-omistuksesta luovuttiin, tarkistettiin myös Uutispöydän toimintaa. Luotiin malli, jossa Savon Sanomien eri osastot toimittaisivat sähköitä verkkolehteen. Ajatuksena oli, että juttukeikalta tuleva toimittaja paiskaa ensimmäiseksi sähkönen verkkoon ja keskittyä vasta sen jälkeen printtiin menevään juttuun.

Uusi toimintatapa herätti toimituksessa kritiikkiä. Lisätyöstä ei ollut tuloa korvausta. Toisaalta keskusteltiin kovasti myös siitä, pitääkö omien skuuppienkin olla verkossa näkyvissä ennen lehden ilmestymistä. Sähköutisten teko onnistui vaihtelevasti eri osastoilla, kunnes kutistui olemattomiin. Nyt Uutispöytää hoitaa kaksi toimittajaa. He tekevät nettiin alueelliset sähköet. Yhtiö myös myy uutisia paikallistelevisioille ja Mainostelevisioon uutisiin.

Varsinainen toimitusten välinen yhteistyö ja synergian hakeminen Keskisuomalaisen ja Savon Sanomien välillä alkoi Väli-Suomen lehtien yhteisen Sunnuntaisuomalaisen perustamisesta. Se kutisti Savon Sanomien oman toimituksen tekemien aikakaussivujen määrän pariin. Sunnuntaisuomalaista te-

kee kustakin omistajalehdestä valittu toimittajajoukko keskuspaikkanaan Jyväskylä. Väli-Suomen Mediat perusti myös viiden lehden yhteisen toimituksen Helsinkiin. Tämä oli Savon Sanomien kannalta resursseilla mitattuna heikennys verrattuna aiempaan yhteistyöhön Aamulehden ja Turun Sanomien kanssa. Lisäksi perustettiin Keskisuomalaisen ja Savon Sanomien kesken tuku viikoittain ilmestyviä yhteisiä teemasivuja. Nyt joillekin teemasivuille tekee materiaalia myös Karjalainen.

Oleellista erityisosaamista Savon Sanomat menetti, kun lehti alkoi ostaa ulkomaanuutiset valmiina sivuina Keskisuomalaiselta. Käytäntöä on vaikeuttanut se, että Savon Sanomissa käytetään aiheeseen vähemmän sivuja kuin Keskisuomalaisessa. Myös radio- ja televisiosivut alettiin ostaa Jyväskylästä. Luonnollisesti myös isoissa uutistapahtumissa lehdet hakeutuivat yhteistyöhön tai antoivat juttuja toisilleen.

Tämä välivaiheen yhteistyö johti siihen, että Savon Sanomissa ja Keskisuomalaisessa oli viime syksynä yhteistä materiaalia jo noin neljännes. Tuo neljännes tehdään suurin piirtein puoliksi kummassakin lehdessä. Lisäksi joi-tain teemasivuja ostetaan ulkopuolisilta tuottajilta.

Kun Keskisuomalainen Oyj:stä tuli pääomistaja, kasattiin yhtiössä nopeasti synergiatyöryhmiä. Näiden piti etsiä vielä entistä tiiviimpää ja tuottoisampaa yhteistyötä. Näitä näkemyksiä oli juuri ryhdytty toteuttamaan, kun Karjalainen tuli vauhdissa mukaan.

Kilpailukykyä tavoittelemassa

Sanomalehti Karjalaisen päätoimittajasta Pekka Mervolasta kolmen välinen yhteistyö ei alkanut yllättäen, eikä siinä ole mitään kummallista. Tapahtuneissa käännteissä omistus ei ole oleellinen asia, sillä lehteä ei voi enää kehittää yksin. Tarvitaan kumppaneita.

Maakunnallisen lehdistön kehitys 1950-luvulta 1980-luvulle oli kasvun aikaa: niin levikki ja tulot kuin henkilökuntakin kasvoivat. Lehtien kysyntä lisääntyi, samoin kuin arvo mainosvälineenä. Kasvu pysähtyi 1980-luvun lopussa ja kääntyi laman aikana laskuun. Lehtien kilpailutilanne kuitenkin kiihtyi 1980-luvun alusta. Television uutisohjelmien määrä lisääntyi, tuli ilmaisjakelulehtiä ja suoramainontaa ja lisäksi paikallislehtien määrä kasvoi. Oltiin tilanteessa, jossa sekä levikki- että ilmoitustulot romahtivat. Mervolan mielestä silloin on tasan kaksi vaihtoehtoa: pitää joko heikentää tai parantaa tuotetta. 1990-luvun alun lamaan suurin osa lehtitaloista reagoi leikkaamalla.

Mervolan mukaan jatkuva suhdannekierron mukaan tapahtuva sopeuttaminen johtaa kuitenkin lehtien laskevaan kierteseen. Lehdet heikkenevät, mistä seuraa lukijoiden määrän väheneminen.

Tiukat kustannussaneeraukset ja voiton maksimointi on helpoin väylä. Mervolan mielestä asia pitää kuitenkin ajatella juuri toisin päin, jos katsotaan pitkäjänteisesti tulevaisuuteen. Lehteä pitää pystyä koko ajan parantamaan ja luomaan näin kilpailukykyä. Nyt Karjalainen ja kumppanit ovat tilanteessa, jossa vain kustannuksia jakamalla ja voimavaroja yhdistämällä pystytään tekemään niin paljon parempaa lehteä, että sillä on merkitystä. Tässä linjauksessa omistukset ovat toissijaisia.

Lehtiyhtiöiden ketjuuntuminen on tätäkin taustaa vasten omistajanäkökulmasta katsottuna loogista. Omistaminen helpottaa yhteistyön etsimistä, mutta Mervolasta ei ole sille edellytys. Lehtien omistaminen oli 1980-luvun alkuun saakka poliittis-maakunnallis-aatteellista toimintaa. Etenkin 1950-luvulle saakka omistajan kannalta oleellista oli lehden hyvä levikki, jotta sanoma levisi mahdollisimman hyvin. Tuottonäkökulmaa ei ollut. Se tuli 1980-luvulla. Tämän jälkeen omistajat alkoivat vaihtua. Uudet sukupolvet näkivät lehden nimenomaan tuoton välineenä. 1990-luvulla asia konkretisoitui, kun lehdet menivät pörssiin. Keskisuomalainen Oyj ja Karjalainen ovat nyt molemmat pörssiyrityksiä.

Mervola muistuttaa, että pörssiin meno on tekijöillekin selkeä viesti taloudellisen voiton tavoittelusta. Tämä on muuttanut lehtien tilannetta voimakkaasti. Ennen saatettiin käyttää koko taloudellinen vara lehden tekemiseen. Nyt yksi osa on omistajan osa. Mervolasta sitä ei pidä kiistää, vaan se on looginen ja luonnollinen osa lehden tekemistä. Savon Sanomien toimitus sai tähän tuntumaa viime syksynä, kun Savon Mediat maksoi omistajilleen ylimääräisenä osinkona 5,6 miljoonaa euroa voitosta, jonka yhtiö sai myytyään Ilkka Oyj:n osakkeet. Varsinaisesta tuloksesta oli jaettu 1,8 miljoonan euron osingot.

Toimittajien osuus oman työnsä tuotosta ja mahdollisesta uusiokäytöstä on entistä vähäisempi, sillä omistusjärjestelyjen myllerryksessä toimittajat myivät tekijänoikeutensa. Karjalaisen päätoimittaja Pekka Mervola myöntää, että tämä oli merkittävä lehtitalojen yhteistyön mahdollistava tekijä. Jos toimittajat eivät olisi myyneet tekijänoikeuksiaan, lehtien olisi pitänyt valita toinen ura. Mervolasta se olisi kuitenkin ollut toimittajien kannalta tuhoisampi tie.

Väli-Suomesta ei olla luopumassa

Mervola oli viisi vuotta sitten panemassa alulle Sunnuntaisuomalaista ja käsitettä Väli-Suomi. Alussa yhteistyöhön osallistuivat myös Ilkka ja Pohjalainen, mutta ne eivät ole enää mukana tässä yhteistyökierroksessa. Mervolasta se ei kuitenkaan ole viesti siitä, että Väli-Suomen lehtien yhteistyöstä oltaisiin luopumassa itäisen yhteistyön tiivistämiseksi.

Karjalaisen, Savon Sanomien ja Keski-suomalaisen tiivistävä yhteistyö ei Mervolasta ole myöskään muita välisuomalaisia vastaan. Hänestä Sunnuntaisuomalainen on perusajatuksena edelleen toimiva ja jollakin tavalla edelleen myös tulevaisuuden tapa tehdä lehteä. Hän kuitenkin muistuttaa, että osastot ja lehdentekotavat muuttuvat koko ajan. Myös vastavoiman luominen Helsingin Sanomille on huono ilmaisu kolmen yhteistyöstä. Hänestä oleellista on kysymys, miksi esimerkiksi Savon Sanomien lukijan pitäisi tyytyä vähempään kuin Helsingin Sanomien lukijan. – Miksi me toimittajat ajattelemme niin, että riittää, kun lukijamme saavat nykyisen sisällön. Eivätkö he tarvitse lisää kansainvälisiä uutisia tai talous- ja kulttuuriuutisia? Ovatko maakuntalehtien lukijat jotenkin muita vähäarvoisempia? Minä en voi hyväksyä tällaista näkökulmaa ollenkaan.

Lukijan pitää siis saada mahdollisimman hyvä Karjalainen, joka kertoo täydellisesti oman lähiseudun, maakunnan ja valtakunnan asiat, mutta myös kansainväliset asiat. Tiivistetysti tämä tarkoittaa Karjalaista, jonka välissä on Uusi-Suomi, siis maakunnallinen ja valtakunnallinen paketti samoissa kansissa.

– Keski-suomalaisen, Karjalaisen ja Savon Sanomien sisältö on niin paikallinen, ettei siitä synny kansallista voimaa. Onhan sisäänpäin katsominenkin vahvuus, mutta päälle tarvitaan paljon lisää. Mervola myöntää, että suuret lehtitalot ovat tietyllä lailla yhdenmukaistava tekijä, mutta se ei kuitenkaan ole ongelma, jos asian tiedostaa. Moniarvoisuuden takeena on, että maakuntalehtien toimitukset ovat edelleen melko suuria.

– Tulevaisuus tuo sitä, mitä lehtien ihmiset lopulta tahtovat. On mahdollisuus kehittää ja viedä asioita eteenpäin. Tämä kuitenkin edellyttää, että ollaan valmiita uusiin ratkaisuihin. Jos ei halua tehdä yhdessä tai ollaan vastaan, on edessä supistuvan sanomalehden tie.

Mervola kysyykin, lisääntykö lehden moniarvoisuus, jos Savon Sanomissa on 70 toimittajan sijasta viiden vuoden päästä 50 ja 15 vuoden päästä vain 30 toimittajaa.

Myös Savon Sanomien, Karjalaisen ja Keski-suomalaisen nyt rakentuvasta yhteistyöstä seuraa, että henkilöstömäärä supistuu. Mervola korostaa, että

henkilöstön määrä vähenee kuitenkin maltillisemmin kuin supistuvan lehden tilanteessa.

Läpinäkyvään toimituskulttuuriin

Savon Sanomien toimituspäällikkö Risto Saesmaa kuvaa yhteistyön tämänhetkistä tilaa seuraavasti: enää ei mietitä, tehdäänkö yhteistyötä, vaan sitä tehdään varmasti.

Nyt yhteistyössä on kyse entisestään laajenevasta juttuvaihdosta. Osasto-kohtaisista valmiista sivuista ei vielä ole kyse, mutta niidenkin aika voi joskus koittaa. Saesmaa korostaa, että vielä ei ole sovittu, kuinka pitkälle yhteistyö viedään. Toistaiseksi kyse on sisällön kehittamisestä yhdessä, ulkoasuyhteistyöstä ja tuotekehityksestä. Saesmaa pitää myös Karjalaisen kanssa tehtävää yhteistyötä Savon Sanomien kannalta hyvin järkevänä, vaikka omistus pohja ei olekaan yhteinen. Yhteistyö perustuu samanlaiseen näkemykseen lehdenteosta. – Omistukset eivät ole ikuisia, ja vallan hyvin yhteistyötä voidaan laajentaa entisestäänkin, ennakoii Saesmaa.

Kolmen lehden yhteinen läpinäkyvä toimitusjärjestelmä johtaa Saesmaan mielestä siihen, että lehdet eivät enää tulevaisuudessa suojaa edes skuuppejaan. Lehtien urheiluosastoilla tämä on jo arkea, koska lehdillä on yhteinen juttupankki. Myös urheilukisojen hoitovastuu on jaettu jo kauan, ja jutut ovat kaikkien käytettävissä. Samassa infossa on kolmen toimittajan sijasta yksi, joten muut vapautuvat kirjoittamaan muista mielenkiintoisista aiheista. Saesmaasta urheiluskuuppien arvo ei ole kärsinyt. Sen sijaan juttujen laatu on yhteisellä resursoinnilla noussut ja tarjonta laajentunut. Kilpaurheilun rinnalla tehdään yhdessä nyt myös liikunta-sivua.

Kaikilla osastoilla pyritään samaan toimintatapaan kuin urheilusivuilla. Savon Sanomien kulttuuritoimitus on uuden yhteistyön varsinainen pilottiryhmä. Saesmaan mukaan tavoitteena on etsiä uudenlaista tapaa tehdä maakuntalehtien kulttuuria. Tämä uusi tapa ei rajoittuisi pelkästään juttuvaihtoon, yhteisiin kritiikkeihin tai jaettuihin juttukeikkoihin. Hakusanana on nuoret lukijat.

Kuvaosastojen väki on jo huomannut, että graafikoita saadaan kolme lehteä yhteenlaskemalla kuusi. Heistä pitäisi Saesmaan mukaan yhteistyön avulla lähteä melkoinen voima. Toistaiseksi Savon Sanomien uutistoimitus ja kunтарыhmä ovat lehtien välisessä yhteistyössä vähiten paineistettuja, koska niiden tuottama materiaali on kovin paikallista. Saesmaa kuitenkin uskoo, että kun-

nallisuutisoinnissakin on mahdollista käyttää hyväksi valtakunnallista materiaalia.

Pekka Mervolan tapaan Saesmaa toteaa yhteistyön tietävän henkilöstön vähenemistä tulevaisuudessa.

Ei sisältöjen kustannuksella

Saesmaa on sitä mieltä, että yhteistyö voi journalismin näkökulmasta merkitä entistä parempaa tilaisuutta vastata entistä suurempiin haasteisiin ja tehdä entistä parempaa jälkeä. Paikallisuutisten kannalta Saesmaa sanoo olevansa hie- man huolissaan. – Pitää olla tarkkana, ettei paikallisuutisointi kärsi yhteisestä materiaalista. Vaara voidaan kuitenkin hallita. Omaa identiteettiä ei saa menettää.

Saesmaasta tiivistyvässä yhteistyössä ei tehdä mitään journalismin kustannuksella. Toisaalta hän sanoo, että lehtien tuotekehitys on entistä tärkeämpää. Se edellyttää, että lehdillä on samansuuntainen arvomaailma.

Nämä kolme lehteä ovat hankineet sisällön kehittämisen välineeksi RISC Monitor asennetutkimuksen. Se on levinnyt viime vuosina mainostoimistoilta laajasti talouselämän, julkisen hallinnon ja etujärjestöjen käyttöön. Kriittisissä puheenvuoroissa Risc on nähty mittarin sijasta jo ilmapiiriä ohjaavana ja muuttavana tekijänä.

Savon Sanomissa uskotaan, että Risc-analyysin avulla räätälöidään osuvia juttuja katveessa oleville mahdollisille tilaajille. Alle 35-vuotiaiden lukijoiden saavuttaminen on Saesmaasta maakuntalehtien kohtalonkysymys. Yleensäkin lehti yrittää päästä eroon liiasta byrokratiasta ja lähemmäs ihmisiä.

– Ei Riscin käyttö tuotekehityksessä merkitse humpuukin tekemistä. Se avaa mahdollisuuden huomata erilaisia aiheita ja näkökulmia. Ihan tarpeeksi on jo nähty juttuja kotiseutumuseoista ja linnunpöntöistä. Ei niillä hankita tilaajiksi nuoria.

Savon Sanomat käyttävät Risciä päivittäin etenkin kotimaan osastolla ja taloudessa. Saesmaan mukaan Risc vaatii toimittajilta paitsi kouluttautumista niin etenkin asennemuutosta. Monet suhtautuvat Riscin käyttöön vielä epäillen.

– Toimittajat ovat aika vanhoillista väkeä. Asenteet ja ilmapiiri ovat toki muuttuneet, mutta vielä on tekemistä.

Myöskään Pekka Mervola ei näe Risciä yhdenmukaistavaksi riskiksi. Tosin Karjalainen käyttää sitä suppeammin kuin kanssaledhet.

– Risc on vain yksi apuväline, eikä siihen kannata sokeutua. Apuväline ei määrää eikä ratkaise. On oltava monia lähteitä, niin kuin tieteessäkin.

Saesmaan ja Mervolan tavoin Savon Sanomien kehityspäällikkö Seppo Rothkin uskoo sisällön tason paranevan yhteistyöllä. Lehdillä ei ole päällekkäislevikkiä, joten yhtenäistämistä ei tule uhkaa journalismille.

– Lehtien sisältö on oleellisesti parantunut viimeisten kymmenen vuoden aikana, mutta maakuntalehdet ovat alkaneet näyttää hiukan epäajanmukaisilta. Ne ovat vähän kuin maakuntateatterit. Fiilis on tuhrainen, ja siihen on syytä vaikuttaa.

Kulttuuritoimitukset pilotteja

Savon Sanomien kulttuuritoimituksen esimies Risto Löf on näköalapaikalla, kun uutta yhteistyötä on alettu tehdä käytännössä. Viesti on selkeä: Yhteistä on löydettävä. Toisaalta sen toteuttamiseen on annettu täysin vapaat kädet, ja se on haasteellista.

Savon Sanomien ja Keski-suomalaisen sivuilta löytyy viikoittain useita yhteisiä juttuja. Suunnitelmallisuus kantaa pitkiä ajanjaksoja eteenpäin. Yhdessä on jaettu kulttuurikesän menot, samoin kuin joulun aika. Savonlinnan oopperajuhlissa ei enää viime kesänä istunut sisarlehdistä kahta kriitikkoa vierekkäin. Ensi kesänä juttuja on jakamassa myös Karjalainen.

Löfistä yhteistyö on sujunut yllättävän hyvin. Kyse on ollut hyvin toimivasta henkilökemiasta ja siitä, että ennakoasenteita oli lopulta vähän. Osastojen sisällä muutos on vaatinut luottamusta ja sitoutumista päämääriin.

– Toisaalta ruohonjuuritasolla ei ole ”vapaitten käsien” takia ollut päämääristä oikein edes käsitystä. On menty hiljakseen tilanteiden mukaan eteenpäin.

Karjalaisen mukaantulo lennossa oli Löfille yllätys. Tähän mennessä kulttuuriosastot ovat kokoontuneet kolmistaan muutaman kerran. Yhteisten mallien hakeminen on kimurantti juttu.

– Keskustelua on vasta herätelty. Kulttuurijournalismin laahus on pitkä. Vahvaa perinnettä ei yhtäkkiä muuksi muuteta. Asennevastarinta on luonnollista.

Löf muistuttaa myös, että kulttuurin juttuvirrassa on lopulta aika vähän materiaalia, jonka voi jakaa. Pääpaino on alueiden omassa tarjonnassa. Vaihtaa voidaan lähinnä tapahtumajuttuja. Myös kritiikkien yhtenäistämistä on keskusteltu. Siinä on törmätty journalismin yhteen arvoon: monipuolisuuteen.

– Jos kolmen kriitikon sijaan onkin yksi, mitä se vaikuttaa kritiikin ar-

voon? Toisaalta yhteisin voimin saadaan entistä laadukkaampia kritiikkejä, parhaat kirjoittajat esiin ja heille laajempi esillepano.

Löfistä yhteistyön taloudellinen puoli on mielenkiintoinen katsottava. Nyt näyttää siltä, että kustannushyöty on pienempi kuin oletetaan. Yhteistyö ei ole karsinut mitään pois, vaan se tuonut STT:n materiaalin oheen reippaasti lisää.

Kulttuuritoimittajan työnkuvaa yhteistyö on muuttanut jo usealla tavalla entistä haasteellisemmaksi. Yhden maakunnan sijasta on ajateltava kolmea, mikä tietää lisää vastuuta. Kun jutusta tulee yhteinen, pitää kirjoittaa aiempaa yleisemmin. Paikalliset viittaukset jäävät vähemmälle. Myös päivittäinen kommunikointi osastojen välillä on lisääntynyt.

– Tavallaan byrokratia on lisääntynyt.

Vaihtojutut ovat lisänneet myös juttujen käsittelyn määrää. Kärkiä on vaihdettava ja paikallistuksia sorvattava uusiksi. Uutista ei voi myöskään aiempaan tyyliin enää pantata, koska sisarlehti saartaa laittoa jutun oitis jakeluun.

Pienellä osastolla yhteistyö on lisännyt turvallisuutta. On mistä valita ja jo hyvissä ajoin tietää, mitä on tulossa.

Journalismin kannalta Löf pitää herkullisena sitä, että ”tähtijutut” näkyvät entistä laajemmin. Plussaa on myös se, että valtakunnallisten juttujen uutiskynnys on laskenut. Löfin mukaan se ei kuitenkaan ole vienyt tilaa paikalliselta materiaalilta.

Löfin on vaikea kuvitella, että kulttuurin yhteistyö johtaisi kolmen lehden yhteiseen kulttuuritoimitukseen. Lisääntyvä juttuvirta ja uudenlaiset näkökulmat ovat hänestä realismia.

– Huolta on kannettava siitä, että kunkin lehden sivuilla säilyy persoonallinen ote.

Löf uskoo, että journalismi pitää pintansa yhdentymisessäkin.

– Ei kulttuurijournalismin idealismia ja arvoja voi romuttaa. Visiona on, että yhteistyö vapauttaa kaivamaan omia laadukkaita uutisia, joilla olisi valtakunnallistakin merkitystä.

Itsenäinen toimija vai isäntärenki?

Toimittajien kannalta jo jatkuva mediassa tapahtuva ”luonnollinen” myllerrys on raskasta. Sellaista on etenkin kolmen lehden yhteinen muutosprosessi, myöntää Pekka Mervola ja jatkaa, ettei auta kuin sopeutua. Selviytymisneuvo on seuraavanlainen: – Ei pidä miettiä liikaa, vaan pitää keskittyä omaan työhönsä.

Mervola muistuttaa, että monien toimialojen muutos on ollut paljon printtiä kovempaa. Nyt on vain hyväksyttävä, ettei toimitusala ole enää lintukoto.

Savon Sanomien uutispäällikkö Seppo Kononen muotoilee asian niin, että Savon Sanomista on tullut isäntärenki. Suuret ratkaisut tekee omistaja toisaalla. Vaikka esimerkiksi Sunnuntaisuomalaiseen on oltu tyytyväisiä, on Konosesta asialla toinenkin puoli. Sunnuntaisuomalainen on vienyt Savon Sanomien toimitukselta mahdollisuuden ideoida ja toteuttaa. Se on kaventanut osaamista ajankohtaismateriaalin ja reportaasien teossa. Samoin on käynyt ulkomaan uutisoinnille ja Helsingin toimitukselle.

– Kun yhteisen materiaalin määrä lisääntyy, on se omasta pois. Aivotyö on vähentynyt omassa toimituksessa, ja se on lehdenteossa huono asia. Osaaminen supistuu kuin ympärillä elonpiiri. Jäljelle jäävät rikokset, kunnallisasiat ja paikalliset uutiset. Tuttuus häviää, ja vieraus tulee tilalle. On ventovieraita kirjoittajia ja vieraita asioita.

Kononen epäilee, että jos tämä meno jatkuu, on lukijalle sama siirtyykö hän Helsingin Sanomien tilaajaksi. Oikein oivallettuna yhteistyö voisi kuitenkin Konosestakin tarjota mahdollisuuden kehittää lehteä. Välineenä pitäisi olla hyvä journalismi.

Nimenomaan suurissa uutistapahtumissa tehtävä yhteistyö on Konosesta kantanut hyvää hedelmää. Tähtihetkien rinnalla todellisuutta on kuitenkin paikallisuutisten uutiskynnyksen kohoaminen. Siitä on revitty tilaa yhteiselle materiaalille.

Paikallislehdille säilyttykin Konosesta vastedes paljon vastuuta paikallisdemokratian toteutumisen vaalimisessa. Huolestuttavaa on myös, miten käy yhteiskunnallisen debatin, jos lehdet ovat kohta lähes samanlaisia. Toimittajien ammattikunnalle on Konosesta tapahtunut liian paljon liian nopeasti.

– Jos toimittajat alistuvat ja antavat journalistisen päätäntävällän pois, se on iso uhka. Journalismi ei tarvitse yhteistä juttupankkia, vaan intohimoa, tietoa ja sydäntä. Lehti menettää sielunsa, kun se muuttuu tavaraksi. Silloin siihen suhtaudutaankin kuin tavaraan.

– Ei lehti mikään kertakäyttölautanen ole. Se on ihmisten kumppani. Sillä on oltava ystäviä ja vihollisia.

Konosen mielestä toimituksista on nyt tullut kirjaamoja, jotka vastaanottavat muualla tuotetut sivut ja kasaavat niistä lehden. Kuka tahansa joutaa lähtemään, jos bisnes niin vaatii.

Omistajan etu olisi kuitenkin satsata nimenomaan journalismin kehittämiseen. Jos lehti menettää identiteetin, menee lukijalta syy tilaamiseen.

– Jos lukijat kokevat, ettei heidän asiallaan olla vilpittömästi, eivät he to-

dellakaan viimeisillä rahoillaan tilaa lehteä.

Kononen tietää myös, ettei journalisteille riitä työmotiiviksi se, että omistaja saisi mittavan tuoton. Toimittajan pitää pystyä samastumaan lehteensä. Tilanne on vaikea, jos oman lehden arvot yhä enemmän poikkeavat tekijöidensä arvoista.

Kononen vertaa meneillään olevaa yhdenmukaistamiskehitystä it-kuplaan: nuoret menevät miehet haluavat luoda valtakuntia.

– Siinä vaan saattaa käydä niin, että substanssi katoaa.

Journalisti vai jakelutyöläinen?

Mitä tästä kaikesta sitten ajattelevat Savon Sanomien rivitoimittajat? Omistusmuutokset ovat toimittajien kannalta tarkoittaneet paljon muutakin kuin lehdentekotapojen muutoksia. Koko lehtitalon kulttuuri on rajussa muutoksessa. Käytäväkeskusteluissa epäillään, että Savon Sanomien liberaalille kulttuurille joudutaan sanomaan hyvästi.

Kaiken myllerryksen keskellä toimitus yrittää lukuisten palaverien ja työn lomassa toteuttaa Risciä, tehdä parhaansa juttuvaihdon onnistumiseksi ja koulutautua jatkuvasti uusiin järjestelmiin ja käytäntöihin.

Etenkin Riscin käyttöönotto on herättänyt toimittajissa ristiriitaisia tunteita. Sen ansiosta Savon Sanomissa on toisaalta herätty keskustelemaan journalismista. Vanhemman kaartin toimittaja puuskahtaa Riscin olevan huoraimista. Joku nuorempi sanoo, että sillä tehdään mainosten väliinkin jäävät tilat mainostajille miellyttäväksi. Jollekin se on todellinen mahdollisuus murtaa vanhoja rutiineja.

Lehti on ollut jo ennen Risciäkin erilaisten tutkimusten pohjalta laskelmoitu tuote. Riscin takia tämä korostuu entistä enemmän rivitoimittajan työssä. Palaveripuhetta hallitsée mahdollisimman myyvän jutun tekeminen lukijalle, jota ei vielä ole saatu tilaajaksi. Uhkana on, että toimituksen raja-aita levikki- ja markkinointiosastoihin murtuu.

Toimittajapuheenvuoroissa koetaan, että Risc-metodissa ei juttuvalintoja välttämättä tehdä journalistisin perustein, vaan miellyttämisen toivossa. Lehteen laitetaan juttuja, joihin on etsitty väkisin tietty näkökulma. Hauska ja raflaava myy paremmin kuin asiapitoinen ja vakava.

Tästä on seurannut, että moni toimittaja on ryhtynyt miettimään omaa ammatti-identiteettiään. Varsinainen lehdistön tehtävä näyttää jäävän toimituksellisessa työssä ja keskustelussa taka-alalle. Tilaa hallitsee bisneksen haju,

joka aiemmin ei tunkenut yhtä pistävänä toimituksen puolelle. Toimittajapiirissä onkin kuultu puuskahduksia siitä, kuinka toimittajan työtä ei voi tehdä vain siksi, että omistaja saisi enemmän voittoa. Utispäälikkö Kono- sen epäilylle siitä, ettei nykymeno riitä toimittajien työmotivaatioksi, saattaa olla katetta.

Laskelmoivan toimituskulttuurin varjoon on jäämässä jopa printtitoimittajia vuosia hämmentänyt muutos, jossa toimittajista on tullut jakelutyöläisiä. On turruttu siihen, että sama juttu laitetaan ulos mahdollisimman monta kanavaa pitkin työpanoksen hyödyn maksimoimiseksi. Sen koetaan olevan realismia, jolle ei voi mitään.

Siinä samalla on hävinnyt työn suola, oma uutinen. Myös identifioituminen jonkin tietyn lehden toimittajaksi on käymässä vaikeaksi. Keskusteluissa yhä useampi harmitteleekin, että tekijänoikeudet aikanaan myytiin. Nykymenon lopputuloksena toimittajat uskovat syntyvän yhden yhteisen lehden. Niin lähelle sitä käynnissä olevat yhteistyökuviot vievät.

Entä sen jälkeen? Mitä lukijat tykkäävät tehokkaasti tuotetusta tuotteesta? Onko se persoonallinen? Onko se elämässä vilpittömästi ja luotettavasti mukana, vai haiseeko siitä laskelmointi ja bisnes? Vielä toimituksesta kuitenkin löytyy uskoa siihen, että journalismi ottaa niskalenkin tyhjän tilan täyttämisestä. Ehkä yhtenäistämistä ja keskittymistä seuraa vastakulttuuri, jossa paras liikeidea onkin sanomalehti, joka ei jakele, vaan pihtaa.

Marita Tiihonen työskentelee kunnallistoimittajana Savon Sanomissa.